

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано зміст, етапи початкової діяльності молодших школярів та специфіку підготовки студентів до її організації. Зосереджено увагу на комунікативно-ігровому підході до підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи. Актуалізовано використання навчально-педагогічних ігор у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: *комунікативно-ігровий підхід, навчальна діяльність, початкова школа, вчитель іноземної мови, навчально-педагогічна гра.*

Наприкінці ХХ століття серед основних напрямів професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (обґрунтування взаємозв'язку між теоретичною і практичною іншомовною підготовкою; вдосконалення комунікативного методу навчання; підвищення результативності навчання за допомогою різних видів іншомовної діяльності; використання перекладу; пошук нових способів навчання іноземних мов) науковцями доведено необхідність професійної підготовки вчителів початкової школи з додатковою спеціальністю "Іноземна мова". Це було зумовлено нововведеннями в освіті (зокрема, започаткування вивчення іноземної (англійської) мови з другого класу), недостатнім рівнем знань учителів про особливості навчання молодших школярів нерідної мови. Ці факти підтверджують актуальність досліджуваної у статті проблеми.

Мета статті – висвітлити специфіку комунікативно-ігрового підходу до вивчення іноземної мови та підтвердити необхідність її реалізації у системі підготовки майбутніх учителів іноземної мови в початковій школі.

Аналіз наукових досліджень. У контексті порушеної проблеми актуальними вважаємо дослідження Т. Шкваріної щодо підготовки студентів педучилищ до

навчання англійської мови дітей. На її думку, підготовка майбутніх учителів до раннього навчання іноземної мови буде ефективною за умови вивчення мовного, мовленнєвого, соціокультурного матеріалу у комунікативній професійно спрямованій діяльності майбутніх педагогів засобами умовно-комунікативних вправ, рольових та рухливих ігор, ігор із предметами, моделювання професійно-виробничих, соціально-побутових ситуацій, інсценування, конкурсів і змагань, взаємодії у шеренгах, командах, малих групах, використання музики, аудитивних, аудіовізуальних засобів, зорових опор [8, с. 65]. Слушним вважаємо те, що для набуття студентами вмінь та навичок практичної діяльності обов'язково слід практикувати їх у мовленні, створюючи ігрові ситуації.

Вагомою для нашого дослідження є робота російської вченої І. Гладкіної про ігрові методи у вивченні іноземної мови як засобу розвитку творчої активності студентів. Науковець зазначає, що цей аспект особливо важливий у контексті підготовки до педагогічної діяльності в дитячому садку чи початковій школі [2].

Актуальними для нашого дослідження є праці лінгводидактів та методистів, які стосуються, зокрема, методичної освіти майбутніх педагогів з додатковою спеціальністю "Іноземна мова" (О. Бігич, О. Бондаренко), підготовки та підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови в початковій школі (С. Івашьова), психологічних аспектів навчання іноземних мов (О. Ветохов, І. Зимня), створення сприятливого психологічного клімату на уроках іноземної мови в початковій школі (Н. Абрамцева, Л. Головань, О. Забара, Г. Чепелянська), лінгводидактичних засад навчання іноземної мови учнів початкової школи (В. Редько).

За результатами аналізу науково-педагогічної літератури одним із продуктивних підходів до підготовки студентів до навчання іноземної мови є комунікативно-ігровий (окрім особистісно орієнтованого, особистісно-креативного, комунікативного та інших).

Комунікативно-ігровий підхід реалізовується за допомогою навчальної гри як форми навчання іноземної мови (А. Басіна, О. Паршикова). Завдання гри,

зокрема, полягає в зацікавленні іноземною мовою та формуванні мотивації до її вивчення [5, с. 40], оскільки від рівня зацікавленості суб'єкта певним видом діяльності залежать його успіхи в досягненні результатів. За допомогою гри мовну ситуацію наближають до звичайних умов, які сприяють розвитку навичок спілкування, опануванню мови у спілкуванні. Ми є прихильниками комунікативно-ігрового підходу до підготовки вчителів початкової школи з додатковою спеціальністю “Іноземна мова”, оскільки, на нашу думку, саме в процесі спілкування у грі найкраще засвоюється іншомовний матеріал. Система підготовки студентів у ВНЗ, на наше переконання, повинна бути спрямованою на розвиток здібностей майбутнього педагога, формування його професійних якостей та вмінь передусім за допомогою навчальних педагогічних ігор.

Вчитель виконує роль організатора навчальної діяльності в школі, оскільки повинен забезпечити активність кожного учня. Молодші школярі, зазвичай, позитивно ставляться до процесу навчання, сприймають прийоми організації їх праці, тому діяльність учителя іноземної мови повинна мати спонукальний характер, бути спрямованою на активну і свідому роботу учнів з метою засвоєння ними навчальної інформації, формування досвіду використання іноземної мови. Етап організації має системотвірний характер, оскільки від нього залежать координація навчальних функцій суб'єктів освітнього процесу, розподіл навчального навантаження, залучення учнів до самостійної роботи, коригування процесу пізнання, стимулювання їх навчальної активності, аналіз результатів навчання.

З метою з'ясування особливостей організації навчальної діяльності у процесі вивчення іноземної мови в початковій школі проаналізовано підходи до визначення змісту цього поняття. Окремі науковці висвітлюють лише деякі аспекти досліджуваного явища. Так, Т. Пушкарьова навчально-пізнавальну діяльність характеризує як цілісну дидактичну систему, яка ціленаправлена на засвоєння знань, формування вмінь і навичок, створення умов для їх засвоєння із урахуванням особистісно орієнтованого підходу [6, с. 5–16]. М. Гайдур трактує її як цілеспрямовану діяльність, що враховує інтереси учнів, взаємодію учасників навчально-виховного процесу, забезпечуючи умови для активізації їх

пізнавальної активності [1, с. 7]. О. Катеруша вважає, що навчальна діяльність – це один із видів діяльності, який спрямовано на засвоєння знань, набуття вмінь і навичок самостійно навчатися і застосовувати знання на практиці [3, с. 6]. Таким чином, немає чіткого визначення навчальної діяльності. В нашому розумінні, *навчальна діяльність* – це, насамперед, взаємодія вчителя й учнів, яка забезпечує формування знань, умінь і навичок, розвиток пізнавальних інтересів (у процесі вивчення іноземної мови учнями).

Організація навчальної діяльності складається з трьох етапів: підготовчого, виконавчого, аналітико-коригувального.

На *підготовчому* етапі вчитель іноземної мови визначає цілі навчальної діяльності і способи їх реалізації, обсяг навчального матеріалу, аналізує підручник, підбирає для роботи з учнями технічні й наочні засоби, необхідну літературу, визначає час, необхідний для виконання вправ.

Виконавчий етап базується на взаємодії вчителя й учнів. Організуючи різні форми навчальної діяльності молодших школярів, учитель ставить перед ними навчальні завдання, забезпечує умови для їх виконання, допомагає їм, мотивує їх, ураховуючи їхні індивідуальні, психофізіологічні особливості, специфіку вивчення іноземної мови [7, с. 36–37].

Аналітико-коригувальний етап передбачає оцінювання навчальних дій з іноземної мови, аналіз, коригування навчальної діяльності молодших школярів з метою сприяння вивченню іноземної мови.

Таким чином, організація навчальної діяльності – це упорядкованість дій учителя й учнів відповідно до цілей іноземної мови, яка відбувається у певних умовах для забезпечення формування у молодших школярів комунікативної компетенції; важливий компонент управлінської діяльності вчителя. Особливостями організації навчальної діяльності молодших школярів у процесі вивчення іноземної мови ми виокремили спрямованість навчання на засвоєння іншомовних зразків, отримання елементарних знань з іноземної мови; врахування індивідуальних і вікових психофізіологічних особливостей молодших школярів, їх потреби в іграх і спілкуванні; необхідність дотримання принципу емоційності й використання різних форм навчальної діяльності,

завдань, самооцінювання і взаємооцінювання; зацікавленість учнями процесом навчання, а не результатом.

Реалізуюючи комунікативно-ігровий підхід у системі підготовки вчителів іноземної мови в початковій школі, розв'язуємо суперечність між усвідомленням необхідності організації ігор у процесі навчальної діяльності молодших школярів і недостатністю їх використання учителями як ефективного системотвірного методу навчання. Навчальна гра задовольняє потребу в спілкуванні, прояві емоцій, знімає напругу в навчанні, допомагає подолати невпевненість, страх перед новим видом діяльності.

З цією метою у підготовці студентів ми використовували психокорекційні та комунікативно-ігрові вправи (запропоновані І. Кукуленко-Лук'янець [4]). Охарактеризуємо зміст деяких із них.

Вправа “Порожній стілець” (An empty chair).

Завдання: Варіант 1. Уявити себе на порожньому стільці маленькою дитиною і поговорити з собою (іноземною мовою).

Варіант 2. Уявити на стільці своїх батьків (друзів) і спробувати поговорити з ними.

Вправа “Актори” (The Actors).

Завдання: деякі студенти по черзі уявляють себе акторами, решта – кінорежисерами, які пропонують акторові певну роль. Актор повинен вислухати всі пропозиції, прийняти або відмовитися від них і пояснити чому (іноземною мовою).

Вправа “Подарунки на день народження” (Birthday presents).

Завдання: уявити, що в одного із студентів день народження, решта – дарує імениннику незвичні подарунки (риси характеру, зовнішності, вміння тощо).

Психорозвивальний ефект: вправа сприяє розвитку творчої уяви, комунікативних навичок; дає можливість продіагностувати міжособистісні стосунки в групі. Виявлення проблем дає змогу проаналізувати їх, сприяє самопізнанню.

Вправа “Інтерв'ю” (Interview).

Завдання: Дайте відповіді на запитання.

Запитання:

1. How do you feel at this moment? (Як Ви себе зараз відчуваєте?)
2. When do you feel best? (Коли Ви відчуваєтеся найкраще?)
3. Name one thing that you can do fairly well. (Яку справу Ви можете виконати досить добре?)
4. Is there one person in the world you would like to meet some day? (Чи є на світі людина, яку Ви би хотіли якось зустріти?)
5. If you could wish for one thing, what would it be? (Якби одне з Ваших бажань могло збутися, яким би воно було?)
6. What is your strongest point? (Яка риса характеру у Вас найяскравіше виражена?)
7. When do you really feel proud of yourself? (Коли Ви пишаєтеся собою?)

Вправа “Чарівна тварина” (A magic animal).

Завдання: Варіант 1. Пропонують вибрати іграшку. Треба уявити себе нею і сказати від її імені все, що спаде на думку (іноземною мовою).

Варіант 2. Студент дарує іграшку колезі та пояснює чому [4, с. 142–145].

Такі вправи діагностують рівень комунікативної компетентності на заняттях, дають змогу виявити ставлення студентів до самих себе, оточення, глибше пізнати себе.

Згодом ми зосередили увагу на організації навчально-педагогічних ігор. Оскільки такий вид діяльності виявився новим для студентів, спершу відтворювали фрагмент плану-конспекта уроку з використанням дидактичної гри в навчанні іноземної мови молодших школярів. Для цього розподіляли ролі між студентами (вчитель іноземної мови й учні), які читали запропонований текст уголос із відповідною інтонацією. Окрім цього, використовували групові форми роботи. Для поділу на групи використовували, зокрема, жеребкування, лічилки, об'єднання за місяцями (порами року) народження, за кольором очей, за допомогою геометричних фігур, різних символів, кольорів, за улюбленими квітами, стравами, овочами, фруктами тощо. Використання таких видів роботи сприяло отриманню досвіду співпраці, формуванню організаторських, креативних і комунікативних умінь студентів [9, с. 105].

Так, під час опрацювання ігор з алфавітом, для прикладу “Do you know the ABC” (“Чи знаєш ти алфавіт”), ми об’єднали студентів у 3 команди. Кожна з них отримала по 26 карток, на яких було написано літери англійської абетки. Учасники гри повинні були розмістити літери за алфавітом. Відтак відбувалося обговорення гри.

Аналіз результатів організації зазначеної гри проводили за такою схемою:

1) підготовчий компонент:

- *назва гри*: “Do you know the ABC”;
- *мета гри*: скласти алфавіт із літер, розвивати швидкість зорового сприймання літер, пам’ять;
- *завдання гри*: 1) отримати картки з літерами; 2) розмістити літери за алфавітом;
- *дидактичний матеріал*: декілька комплектів по 26 карток з літерами англійського алфавіту;

2) виконавчий компонент:

- *зміст та правила гри*: 1) групу ділять на команди; 2) кожна команда отримує по 26 карток; 3) слід розмістити літери за алфавітним порядком; 4) переможе той, хто швидше і правильно впорається із завданням;
- *ігрові дії, хід гри*: учасники розміщують абетки в правильній послідовності;

3) аналітико-коригувальний компонент:

- *результат гри*: складений алфавіт англійської мови;
- *підсумки гри*.

За такою ж схемою працювали над іншими видами дидактичних ігор, що засвідчило доцільність та ефективність роботи, оскільки студенти мали змогу детально й системно аналізувати ігри для навчання іноземної мови молодших школярів, щоб відтак розпочати самостійну діяльність.

Після завершення роботи над запропонованими нами іграми, об’єднували студентів у групи (4–6 осіб, залежно від кількості учасників), пропонували їм розробляти власні дидактичні ігри, а також плани бесід із батьками та вчителями про вплив ігор на розвиток дитини, плани-конспекти уроків із використанням ігор, різних заходів, які можна використати в позаурочній

діяльності учнів.

Отже, врахування комунікативно-ігрового підходу у підготовці студентів до організації навчальної діяльності підтверджує ефективність такої взаємодії учасників навчального процесу, розуміння ними важливості запропонованої методики, що, в свою чергу, формує готовність до участі в традиційних і нетрадиційних формах роботи. Перспективи подальших пошуків вбачаємо в дослідженні проблем формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності дітей дошкільного віку та в системі післядипломної освіти.

Список використаних джерел

1. Гайдур М. І. Підготовка майбутніх учителів до організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах інформаційного середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / М. І. Гайдур. – Ялта, 2010. – 20 с.
2. Гладкина И. В. Развитие творческой активности студентов на основе использования игровых методов обучения иностранному языку [Електронний ресурс] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гладкина Ирина Валерьевна. – Ростов н/Д, 1999. – 180 с. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/106622.html>.
3. Катеруша О. В. Дидактичні умови активізації навчальної діяльності студентів у процесі вивчення іноземних мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / О. В. Катеруша. – Кривий Ріг, 2010. – 20 с.
4. Кукуленко-Лук’янець І. В. Особистісно-креативний підхід у навчанні іноземної мови / Кукуленко-Лук’янець І. В. – Черкаси : Видавець Ю. А. Чабаненко, 2004. – 210 с.
5. Паршикова Е. А. О некоторых особенностях организации коммуникативно-игрового обучения иностранному языку в начальной школе в условиях “кризиса 7 лет” (психологические аспекты раннего обучения

иностринному язку) / Е. А. Паршикова // Иноземні мови. – 2000. – № 4. – С. 38–42.

6. Пушкарьова Т. Е. Дидактичні умови організації особистісно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності шестирічних першокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / Т. Е. Пушкарьова. – К., 2010. – 22 с.

7. Чайка В. М. Основи дидактики: тести лекцій і завдання для самоконтролю / Чайка В. М. – Тернопіль : Астон, 2002. – 244 с.

8. Шкваріна Т. М. Настановчо-корекційний курс для студентів – майбутніх вчителів раннього навчання англійської мови / Т. М. Шкваріна // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2002. – Вип. 10. – С. 64–70.

9. Яременко Н. В. Підготовка майбутніх учителів до організації дозвілєвої ігрової діяльності учнів основної школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Яременко Ніна Володимирівна. – Вінниця, 2006. – 236 с.

T. Marchij-Dmytrash. The communicative-playing approach realization in the process of future primary school English teachers’ training to the organization of educational activity.

The content, levels of educational activity of junior pupils and the specific of students’ training to its organization are analyzed in the article. The attention is paid to the communicative-playing approach to the future primary school English teachers’ training. The using of educational-pedagogical games in higher educational institutions is actualized.

Key words: communicative-playing approach, educational activity, primary school, teacher of English, educational-pedagogical game.

T. Марчий-Дмытраш. Реализация коммуникативно-игрового подхода в процессе подготовки будущих учителей начальной школы к организации учебной деятельности.

В статье проанализированы содержание, этапы учебной деятельности младших школьников и специфику подготовки студентов к ее организации. Сконцентрировано внимание на коммуникативно-игровом подходе к подготовке будущих учителей иностранных языков начальной школы. Сделано акцент на использовании учебно-педагогических игр в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: коммуникативно-игровой подход, учебная деятельность, начальная школа, преподаватель иностранного языка, учебно-педагогическая игра.